

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ ТА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри бізнес-аналітики
та цифрової економіки

_____ Наталія КАСЬЯНОВА
“ _____ ” _____ 2023 р.

ВИПУСКНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВР
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

Тема: «Циклічність розвитку світової економіки»

Виконавець: АБІЛЬЗАДА Вахід

Керівник: старший викладач ДИЯК Юлія

Консультанти з розділів:

Розділ 1: старший викладач ДИЯК Юлія

Розділ 2: старший викладач ДИЯК Юлія

Нормоконтролер із ЄСКД (ЄСПД):

ст. викладач ДИЯК Юлія

КИЇВ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет економіки та бізнес-адміністрування
Кафедра бізнес-аналітики та цифрової економіки
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри бізнес-аналітики
та цифрової економіки

_____ Наталія КАСЬЯНОВА
“ _____ ” _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ РОБОТУ

Студент: АБІЛЬЗАДА Вахід

Тема роботи: «Циклічність розвитку світової економіки»

затверджена наказом ректора № 2404/ст від 22.12.2022 р.

1. Термін здачі студентом закінченої роботи на кафедру: 20.02.2023 р.
2. Вихідні дані до роботи: плани, звіти, фінансова звітність, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, наукові та методичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених, електронні інформаційні джерела.
3. Зміст дослідження: аналітичний огляд літературних джерел з тематики випускної роботи. Аналітичний огляд проблеми циклічності економіки. Теоретичні аспекти циклічності розвитку світової економіки. Аналіз особливостей циклічності розвитку світової економіки.
4. Перелік обов'язкових демонстраційних матеріалів: 13 слайдів

5. Календарний план-графік

№ пор.	Назва етапів випускної роботи	Термін виконання	Позначки керівника про виконання завдань
1.	Отримання завдання на випускну роботу	22.12.2022	<i>виконано</i>
2.	Огляд літератури за темою	23-31.12.2022	<i>виконано</i>
3.	Сутність циклічного розвитку економіки	1-12.01.2023	<i>виконано</i>
4.	Класифікація економічних циклів і криз. Причини виникнення економічних криз	13-21.01.2023	<i>виконано</i>
5.	Аналіз циклічності розвитку економічних систем	22-29.01.2023	<i>виконано</i>
6.	Особливості застосування антициклічної фіскальної політики	30.01.-05.02. 2023	<i>виконано</i>
7.	Аналіз отриманих результатів	6-16.02.2023	<i>виконано</i>
8.	Розробка слайдів та написання доповіді	17.02.2023	<i>виконано</i>
9.	Корегування роботи за результатами попереднього захисту	18.02.2023	<i>виконано</i>
10.	Остаточне оформлення випускної роботи та слайдів	19.02.2023	<i>виконано</i>
11.	Підписання відгуку та рецензії	20.02.2023	<i>виконано</i>
12.	Захист випускної роботи у ДЕК	23.02.2023	<i>виконано</i>

6. Дата видачі завдання: 22.12.2022 р.

Керівник випускної роботи _____ Юлія ДИЯК

Завдання прийняв до виконання _____ Вахід АБІЛЬЗАДА

РЕФЕРАТ

Абільзада Вахід. Циклічність розвитку світової економіки. – Випускна робота зі спеціальності 051 «Економіка», ОПП «Міжнародна економіка». Національний авіаційний університет Міністерства освіти і науки України, м. Київ, 2023.

Випускна робота містить 65 сторінок, 3 таблиці, 14 рисунків, список використаних джерел з 30 найменувань.

Об'єктом дослідження є періодичні процеси в економічному розвитку країн, їх види та характеристики, вплив циклічних процесів на світову економіку.

Предметом дослідження є циклічність розвитку світової економіки.

Метою дослідження є розкриття сутності циклічного розвитку економіки, аналіз особливостей циклічного розвитку економічних систем, дослідження впливу глобальної економічної кризи на світову економічну циклічність.

Теорія економічного циклу є однією з найважливіших складових досліджень економічної динаміки, а циклічність розглядається як один із способів саморегулювання ринкової економіки. Тому дослідження поняття циклічності та класифікації економічних циклів не втрачають своєї актуальності.

При написанні роботи використовувалися такі методи дослідження: методи діалектики, наукового абстрагування, спостереження, аналізу, синтезу, статистичний і графічний методи.

Ключові слова: економічні цикли, економічний розвиток, кризи, національна економіка, глобальна економіка, глобалізація

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЦИКЛІЧНОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	9
1.1. Сутність циклічного розвитку економіки	9
1.2. Класифікація економічних циклів і криз.....	12
1.3. Причини виникнення економічних криз.....	17
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЦИКЛІЧНОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ	27
2.1. Аналіз циклічності розвитку економічних систем	27
2.2. Дослідження впливу глобальної економічної кризи на світову економіку.....	33
2.3. Аналіз особливостей впливу фіскальної політики на циклічність	46
Висновки до розділу 2	56
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63

ВСТУП

Теорія економічного циклу є однією з найважливіших складових досліджень економічної динаміки, а циклічність розглядається як один із способів саморегулювання ринкової економіки. Тому дослідження поняття циклічності та класифікації економічних циклів не втрачають своєї актуальності.

Випускна робота має на меті дослідження сутності циклічного розвитку економіки, аналіз особливостей циклічного розвитку економічних систем, дослідження впливу глобальної економічної кризи на світову економічну циклічність.

Об'єктом дослідження є періодичні процеси в економічному розвитку країн, їх види та характеристики, вплив циклічних процесів на світову економіку.

Предметом дослідження є циклічність розвитку світової економіки.

При написанні роботи використовувалися такі методи дослідження як методи діалектики, наукового абстрагування, спостереження, аналізу, синтезу, статистичний і графічний методи.

Загальновідомі теоретичні концепції не можуть повністю пояснити феномен сучасної світової економічної циклічності, хоча спроби виявити міжнародну синхронізацію бізнес-циклів наближають нас до розуміння глобальної циклічності. Драйвери глобальної синхронізації можна знайти в структурних відмінностях між економіками розвинених країн і країн, що розвиваються, а також у відмінностях на ринку праці.

З іншого боку, навіть сам поділ країн на групи часто ставиться під сумнів, а їхня політика є різноспрямованою. Багатовекторний вплив пов'язаних показників економічного розвитку (заробітна плата та зайнятість, обмінні курси та споживання) на національні економічні цикли навряд чи сприятиме синхронізації глобального циклу.

Парадигмальна основа циклічного дискурсу показує, що система капіталістичних протиріч, яка спричинила першу світову економічну кризу в ХХІ столітті (2007–2009), була справедливо кваліфікована як системна криза капіталізму.

Домінуючу роль відіграло головне протиріччя капіталізму – між приватною власністю на засоби виробництва та суспільною природою праці. Це призвело до перенакопичення основного капіталу та класичної кризи надвиробництва, що спостерігалось всупереч оптимістичним сценаріям довгострокового безкризового розвитку світової економіки.

Отже, механізм глобального економічного кругообігу базується на модифікації циклічної форми руху капіталістичного відтворення за рахунок появи якісно нових форм прояву та поглиблення антагоністичної суперечності капіталізму в глобальному масштабі.

Уроки кризи дають можливість пом'якшити вплив наступних криз, але країни не завжди вживають адекватних заходів. Зокрема, очікування кризи 2020 року ґрунтувалося на таких аргументах:

- пролонгація системних та структурних джерел глобальної кризи 2007–2009 рр.;
- продовження негативного впливу економічної політики неолібералізму, а також слабе регулювання;
- збільшення виснаження природних ресурсів швидкістю, спричиненою глобальним потеплінням та екологічними проблемами;
- триваюча ескалація соціально-економічної асиметрії унеможлиблює довготривалу суспільну єдність, а соціальні протести призводять до змін влади та зниження ефективності урядів через попит на популізм;
- загострення глобальної демографічної проблеми, що проявляється як у народжуваності та тривалості життя, так і в масовості міграції;
- загострення політичних суперечностей, яким сприяє відсутність механізмів управління світовою економікою та неспроможність мирного вирішення транснаціональних проблем.

В економічній теорії майже неможливо ототожнити теоретичний дискурс дослідження природи та векторів глобального економічного розвитку з позицій однієї парадигми. Усі сільськогосподарські, екологічні, технологічні, інституційні та соціальні парадигми мають економічний вимір, але це ускладнюється великомасштабним фактором шоку, спричиненим глобальною пандемією COVID-19. Тому найбільш прийнятною парадигмою є циклічний характер економічного розвитку та набір теорій, що використовуються для управління економічними та монетарно-фінансовими шоками.

ВИСНОВКИ

Еволюція світової економіки до нової якості глобалізації призвела до появи нового явища, яким є глобальна циклічність економічного розвитку. Вона проявляється як у формі синхронізації національних бізнес-циклів, так і в інтегративному взаємовпливі політичної, інституційної та екологічної складових. Її природа характеризується гістерезисом національних циклів від трансформацій ринку праці, фіскальної політики та ділової активності, а також збільшенням частоти та амплітуди спадів, тривалості циклів і поглибленням порушень економічної рівноваги. Сучасні національні та глобальні економіки очікують суттєвого доповнення монетарними механізмами регулювання до тих, які мають немонетарний характер і здатні ефективно підвищити регуляторний ефект та посилити позитивні сценарії розвитку.

Позаекономічні чинники, що виникають, стали як доповненням до загальних закономірностей циклічного економічного розвитку, так і яскравим прикладом узгодженості суспільних взаємовідносин, а також провокатором поглиблення глобальної рецесії. Серед структурних компонентів глобальної кризи (інституційна та політична неспроможність, відсутність зусиль щодо подолання попередньої кризи, глобальні асиметрії та проблеми, монетарне домінування США, недооцінка викликів) особливе деструктивне місце посіла криза охорони здоров'я, спровокована пандемія коронавірусу, яка в просторі та часі наклалася на економічну кризу, доповнена циклічністю розгортання пандемій та асиметрією національних систем охорони здоров'я. Сучасну економічну кризу пропонується ідентифікувати як глобальну пандемічну кризу зрілої моделі першого цивілізаційного циклу.

Більшість постпандемічних сценаріїв динаміки глобального ВВП є обережно оптимістичними, але перехід до нової нормальності та глобального циклічного управління вимагають удосконалення інститутів антициклічного управління глобального рівня, чому мають сприяти ці компоненти управління пандемією. Розвиток у контексті нової якості глобалізації має враховувати два

крайні сценарії: або якісне оновлення світу в усіх його складових, або глобальну (планетарну) дезінтеграцію, так і той факт, що циклічність зрілого економічного і соціального розвиток тепер охоплює не лише політичний, культурний, соціальний, екологічний і фінансовий виміри, але також медичний і технологічний аспекти, які в ідеалі повинні бути збалансовані як внутрішньо, так і колективно один з одним.

Глобальна економіка зараз накопичила критичну масу конфліктів і протиріч, мегатрендів і асиметрій, а також прагнень до економічного націоналізму (як і технологічного, так і медичного), проте розвиток глобалізації вважається незворотним процесом, який продовжуватиметься визначають поступальний рух людської цивілізації на шляху прогресу. Саме зараз зусилля, докладені країнами для інтеграції національних ринків, допомога міжнародних організацій у лібералізації економічних відносин, глобалізація креативної економіки та спортивних ринків, поступове поширення пріоритетів сталого розвитку та спільне вирішення глобальних проблем покажуть позитивний результат.

Як великі, так і малі гравці глобальної економіки повинні переходити до нової парадигми антициклічного менеджменту, оскільки зараз людство стоїть на порозі появи нової якості глобалізації. Необхідно зосередитися на сценарії розвитку, за якого недоліки капіталізму та демократії будуть подолані або мінімізовані на користь продовження глобалізації. Це буде глобалізація нової якості, коли продовжиться формування механізму глобального урядування, пріоритетом якого є модернізація та збалансованість економічного, соціального, медичного, технологічного та екологічного розвитку людства.

Для вирішення проблеми світової фінансової кризи урядам країн необхідно вжити змішаної стратегії короткострокових та довгострокових заходів. Також необхідні узгоджені дії по всьому світу, що ґрунтуються на проведенні аналогічних політик (грошово-кредитних експансій), що здійснюються національними урядами. До таких дій можна віднести такі:

1. Відродити міжбанківське кредитування, надаючи тимчасову гарантію на короткострокове беззаставне кредитування між регульованими організаціями.

2. Центральний банк як посередник на міжбанківських ринках є більш дорогим та менш ефективним.

3. Забезпечити надійне страхування банківських депозитів.

4. Вжити заходів щодо рекапіталізації банківської системи державними коштами.

Процентні ставки центрального банку мають залишатися низькими. Банки повинні мати можливість оцінити свої активи за їхньою покупною ціною, а не їхньою поточною ринковою вартістю. Деякі необхідні заходи вже було вжито, наприклад, націоналізація банків, але без міжнародної координації вони не є ефективними.

Також необхідно послабити очікування наступної рецесії, оскільки вони шкідливо впливають на споживчий попит та інвестиційні витрати. Збільшення державних витрат чи зниження податків допоможе відновити довіру цьому етапі. Будь-який фінансовий стимул має бути своєчасним, мати тимчасовий характер і бути спрямованим на тих, хто схильний витратити гроші, надані урядом. Це навряд чи можливо в умовах нинішнього страху та недовіри до фінансових ринків.

Необхідно відновлення фінансових систем і введення банківського союзу в зоні євро, а також розробка та реалізація дієвих планів середньострокового фіскального коригування, що підкріплюються конкретними заходами, і реформи соціальних допомог у Японії та США. Крім того, необхідно збільшити потенційний обсяг виробництва, зокрема в зоні євро та Японії, у тому числі за допомогою реформ, які створюють рівні умови для існуючих та нових учасників ринку праці та знижують бар'єри для виходу на ринки продукції та послуг.

Ще одне завдання полягає в тому, щоб обережно змінювати курс грошово-кредитної політики США з урахуванням мінливих перспектив зростання, інфляції та фінансової стабільності. Надмірне посилення може бути важко згодом усунути, і світове зростання цілком може виявитися не вище, а нижче за середньострокові прогнози зростання та інфляції.

Слід вживати заходів для збереження фінансової стабільності з огляду на ризики, успадковані від недавніх кредитних бумів, та нові ризики, спричинені потоками капіталу. Багато країн потребують нового раунду структурних реформ, включаючи інвестиції в державну інфраструктуру, усунення бар'єрів для виходу на ринки товарів та послуг, переорієнтацію зростання з інвестицій на споживання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Abakumenko O. V. The conceptualization of the theory of business cycles in the context of the Austrian School of Economics = Концептуалізація теорії бізнес-циклів в контексті Австрійської школи економіки / O. V. Abakumenko, M. M. Zabashtanskyi, A. V. Rohovyi // Наук. вісн. Полісся. - 2016. - Вип. 2. - С. 114-121.
2. Jagric T. Comovements of economic activity in the post-communist economies = Спільні напрямки політики синхронізації фаз економічного циклу посткомуністичних країн / T. Jagric, S. Sebastjan // Журн. європ. економіки. - 2005. - 4, № 2.
3. Karcheva G. T. Liquidity regulation of banks in the context of financial cycles = Регулювання ліквідності банків у контексті фінансових циклів / G. T. Karcheva, V. Yu. Chibisova, N. M. Pantielieieva, N. V. Rogova // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. - 2020. - Вип. 1. - С. 23-33
4. Lykholat S. Determination of the influence of the economic cycle stages on the innovative potential of small entrepreneurship / S. Lykholat, Ye. Krykavskyi, V. Lozynskiy, N. Shynkarenko // Econ., Entrepreneurship, Management. - 2021. - 8, № 1. - С. 20-34.
5. The World Bank. Data bank: World development indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
6. Volkova N. I. Methodical aspects of the development of bank's innovation credit policy mechanisms subject to economic cycles' impact / N. I. Volkova, A. V. Gavrikova // Актуал. проблеми економіки. - 2013. - № 12. - С. 185-194.
7. Базилевич В. Д. Макроекономіка : підруч. / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик. - К. : Знання, 2007. - 703 с
8. Гальчинський А.С. Криза і цикли світового розвитку. – К.: АДЕФ-Україна, 2009. – 392 с.
9. Глазьев С.Ю., Микерин Г.І., Тесля П.Н Довгі хвилі: НТП і соціально-економічний розвиток: монографія. Новосибірськ: Наука, 1991. 224 с.

10. Кондратьєв Н.Д. Проблеми економічної динаміки: монографія. М.: Економіка, 1989. 58-203 с.
11. Кузьмін О. Є. Глобальна економіка : навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. В. Пирог, І. В. Литвин; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2016. - 297, [1] с
12. Кушнір К. О. Державне регулювання і контроль якості банківських послуг : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / К. О. Кушнір; Донец. держ. ун-т упр. - Донецьк, 2010. - 19 с.
13. Медведкіна Є. О. Еволюція теорій циклічності розвитку глобальних економічних систем / Є. О. Медведкіна, Д. О. Гайдей // Екон. вісн. Нац. техн. ун-ту України "КПІ" : зб. наук. пр. - 2014. - Вип. 11. - С. 10-13.
14. Мітчелл У. К. Економічні цикли. Проблема і її постановка: монографія. М.: Держвидавництво, 1930. 464-470 с.
15. Оглобліна В. О. Етапи розвитку антикризового регулювання економіки України / В. О. Оглобліна // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. - 2014. - Вип. 2. - С. 27-31
16. Олефір В. К. Економічні цикли і кризи: історія і сучасність / В. К. Олефір // Актуал. проблеми економіки. - 2013. - № 10. - С. 23-35.
17. Олійник О. В. Циклічність відтворювального процесу в сільському господарстві = Cyclicality of the reproductive process in agriculture : Моногр. / О. В. Олійник; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В.Докучаєва. - Х. : ХНАУ ім. В.В.Докучаєва, 2005. - 321 с
18. Орехівський Г. А. Політекономія : навч. посіб. / Г. А. Орехівський. - К. : Каравела, 2008. - 295 с.
19. Подлесна В. Соціально-економічні цикли у плановій економіці / В. Подлесна // Екон. теорія. - 2014. - № 1. - С. 61-75.
20. Подлесна В. Соціально-економічні цикли в умовах цифрової економіки / В. Подлесна // Екон. теорія. - 2019. - № 2. - С. 29-43.

21. Поплавська Ж. В. Основи економічної теорії : Навч. посіб. / Ж. В. Поплавська, І. О. Тивончук, В. Д. Козяк, П. І. Стецюк, І. П. Вознюк; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Л., 2006. - 284 с
22. Ряба О. І. Політична економія : навч. посіб. / О. І. Ряба; Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. - Рівне : НУВГП, 2010. - 188 с.
23. Савченко Т. Г. Банківська система у забезпеченні формування та підтримки рівноважних станів у економіці : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08 / Т. Г. Савченко; НБ України, ДВНЗ "Укр. акад. банк. справи НБ України". - Суми, 2013. - 39 с
24. Туган-Барановський М.І. Періодичні промислові кризи. Історія англійських криз. Загальна теорія криз: монографія. М.: ІНІОН, 1997. 5-8 с.
25. Фоміна М. В. Проблеми сталого економічного розвитку в умовах глобалізації : монографія / М. В. Фоміна; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М.Туган-Барановського. - Донецьк, 2010. - 357 с
26. Чикалова Л. С. Врахування чинника циклічності у прийнятті стратегічних рішень на промисловому підприємстві : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.04 / Л. С. Чикалова; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля. - Луганськ, 2009. - 20 с.
27. Шиян Д. В. Циклічність у формуванні сталого розвитку сільського господарства: монографія/Д.В.Шиян/Харк. нац. аграр. ун-т ім. Докучаєва. – Харків: ХНАУ, 2011. – 308
28. Шумпетер Й. А. Економічні цикли: монографія. М: Неон, 1996. 768 с.
29. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку: монографія. М.: Прогрес, 1992. 468-480 с.
30. Юрій С. Світові економічні кризи та їх сучасні модифікації / С. Юрій // Вища шк.. - 2008. - № 2. - С. 13-25